

Maxim Butčenko

KURKUL

Volvox

Globator

Maxim Butčenko

KURKUL

Максим Бутченко
Красный треугольник

Translation © Linda Lenz, 2020
Copyright © Maxim Butčenko, 2018

ISBN 978-80-7511-532-4
ISBN 978-80-7511-533-1 (e-pub)
ISBN 978-80-7511-534-8 (pdf)

Obsah

1. kapitola	7
2. kapitola	19
3. kapitola	31
4. kapitola	44
5. kapitola	56
6. kapitola	68
7. kapitola	80
8. kapitola	90
9. kapitola	100
10. kapitola	114
11. kapitola	128
12. kapitola	140
13. kapitola	153
14. kapitola	165
15. kapitola	178
16. kapitola	191
17. kapitola	202
18. kapitola	213
19. kapitola	226
Místo doslovu, od autora	239
Poznámky	241

Dějiny státu se podobají souhrnu šroubků a ozubených koleček tvořících jedno velké soustrojí. Točí se kolem vlastní osy, zoubky do sebe zapadají, roztáčí hřídel za hřídelí a uvádějí do pohybu celou časoprostorovou konstrukci. Jedno jde za druhým. Téměř před sto lety se velké ozubené kolo rozběhlo a navždy změnilo zemi i její obyvatele. Počínaje zimou třicátého roku byla rozkulačena sta tisíce hospodářství na celém území Sovětského svazu, lidem sebrali chleba a poslali je do vyhnanství na Sibiř a Dálný sever. Byla to poslední rána, kterou sověty zasadily všemu individuálnímu a soukromému. Sedláci, střední rolníci byli posledním zábleskem člověka relativně nezávislého na sovětském státu. Poslední plamínek myslí patřící pouze sobě samé. Všude kolem se zuřivým tempem budovala nová, kompletně kolektivní země, v níž lidská mysl slouží systému a život patří partaji.

Během půldruhého roku v SSSR semlel mlýnský kámen rozkulačování a represí přes dva miliony dospělých i dětí a zanechal po sobě jenom holou zemi a lehounký popel. Vyrazil z lidí poslední zbytky jídla, nastřádaného majetku, vědomí sebe sama. Sovětská moc vytlačila nelidsky, bez stínu pochybnosti, poslední centimetry čtvereční svobody.

Kniha vypráví příběh mého praděda a prabáby, kteří žili na začátku minulého století ve Slobodské Ukrajině. Od určité chvíle se stal jejich život a osud pro mě vzorem ztráty a nicotného zisku. Tato kniha je rekvieem ztracené vlastní vůle. Právě ta umožnila hladomor i hrozivý rok 1937 i dlouhé pronásledování lidí odlišného smýšlení. Ba co víc, i separatistické hnutí roku 2014 a šílená, nesmyslná válka jsou důsledkem absence vlastního, nezávislého pohledu na svět. Oblbnuté lidi, kteří pozbyli schopnost kriticky uvažovat a ztratili reálné soukromí, sovětská propaganda dokázala

jednoduše zmanipulovat. Válka v Donbasu sahá svými kořeny až do vzdálených 30. let. Tehdy, jak bylo řečeno, se roztočil stroj rozkulačování a vyhlazování zbytků lidské důstojnosti.

Než padne noc, tmavé barvy soumraku vždycky zatírají prostor do špinava. Tato kniha je večer, hustě vybarvuje události doby, kdy se už strašlivá noční tma začala plížit zemí, městy, vesnicemi, dvory, domy a natahovala své ohybné černé ruce po člověku, aby ho odvěkla do bezedného a neproniknutelného, zdánlivě, temna.

1)

Chalupa hořela. Fedot prudce přitáhl opratě, sáně tlumeně zaskřípěly, udusaný sníh zakřupal jako suchý chleba, kůň udělal dva kroky a neochotně zastavil. Ze zasněženého vršku byla vidět celá vesnice – stovka chalup se černala co sraženiny noční tmy, křivé okraje potemnělých doškových střech se roztékaly po bílé nížině podobné inkoustovým kaňkám. Stovka tenkých vinoucích se pramínek kouře vytékala z komínů, sehraně stoupala do výše tří aršínů, kde se hned rozplynula v průzračném vzduchu. Zdálo se, že chalupy jsou zavěšeny na kouřových nitkách, že visí mezi nebem a zemí jako před revolucí dřevěné hračky na vánočním stromečku. Přesněji chalup bylo devadesát devět. Poslední stavba na levém konci vsi hořela – oheň zvedal svá červenooranžová chapadla, jako by se snažil dotknout chladného a sytého modrého nebe. Fedot si narovnal čepici, která mu sjela, přimhouřil oči, snažil se rozpoznat, čí chalupa je v plamenech. Bude to Mačulova, vesnického „partijního dobrovolníka“, tak mu s oblibou říkal soused Nestor. Oheň hlídal vztyčený na zadních ostrými drápy krajinu kolem plápolající chalupy. Obrovské, divoké a nezkrotné stíny se zmítaly po kůlové ohradě kolem vesnice, klopytaly o tenké kostnaté stromy, klouzaly po štětinatých keřích a pak padaly na okolní chaloupky. Zdálo se, že mlaskání plamene se nese až sem, na návrší, praskot, s nímž požíral stavení, za sebou nechával jen doutnající popel. Fedot se na saních nadzvedl, pohlédl na levý konec, na rovné zasněžené plátno nedotčené ani člověkem, ani zvířetem. Prošel se krátce sněhem, zapadal hluboko, avšak o kus dál se už tolik nebořil – silný stepní vítr ofoukával oblíny kopce, válel sněhovou příkrývkou jako těsto, ztenčuje hmotu na vybouleninách. Lednový ledový

škraloup zavrzal, stopa tedy nebyla tolik hluboká, dala se projet. Fedot zase přimhouřil oči a podíval se do ohnivé dáli.

„A je to tu! Dyť jsem je nedávno varoval. Ščo teper bude?“¹ zamumlal a popotáhl si límec u ovčího tulupu.

Mužik se vrátil k saním, sedl si na seno, polámané slámky zakřupaly, shrábl opratě a švihl koně po zadku. Ten se pomalu rozešel, udělal pět kroků, když najednou Fedot přitáhl řemen vlevo a zamířil dolů směrem k vesnici.

Kobykla klusala ohýbajíc tu a tam keře trčící z bělavé příkrývky jako špatně ostráhané chomáče vlasů, křupala po zledovatělé krustě, pak sjela s úbočí, a když se ocitla na prošlapané vozové cestě u prvních chat, přidala do kroku. Hrbolatá cesta s dvěma brázdami křížila několik bezejmenných ulic, rozechvěle se vinula jako niť, běžela od jednoho domu k protějšímu. K místu dějiště zbývalo ještě půl versty, Fedot znovu švihl kobyly opratěmi, aby ji popohnal. Na sních dopadaly syté, zdaleka viditelné odlesky požáru, jako proudy krve, a na sterilně bílé čistotě vytvářely koryta. Ještě pár minut, a už byl u hořící chalupy, sesedl a vydal se k požáru. Nevysoké stavení plápolalo jako ohromný táborák. V úzkých oknech byly plameny růžově bezbarvé, výš - nad střechou - sytě rudé. Zprava od domu se činili chlapi, rozebírali nízkou a chatrnou ohrádku, snažili se rozbít kůlnu, v níž byl uložen hospodářský inventář. Oheň nesměl přeskočit dál.

„Ševčenko, co tu děláš?!“ zazněl za Fedotem zvučný, hrubý hlas.

Fedot se otočil a pohledem se setkal s nečekaným společníkem.

„Projížděl jsem kolem, uviděl plameny, předsedo. A maješ šços proti?“² opáčil zhrublým hlasem Ševčenko.

„To teda mám, mám toho tolik, kolik mám,“ huhlal předseda, úplně na mol.

1) *A co teď?*

2) *Máš něco proti?*

Stál tam, kymáčeje se, po jeho zčervenalém obličejí poska-koval odraz ohně, nespokojený výraz mísily vzteklé, krvavé záblesky.

„Ty tady ... Já ti říkal po dobrém... Jenže ty ... No jen se teď podívej...“ nesouvisle pokračoval předseda. Byl zpitý pod obraz a sotva se držel na nohou.

Fedot pozorně pohlédl do masité, hrubě tesané tváře nečekaného společníka, už chtěl zanádat a poslat ho někam, ale mávl nad tím rukou, otočil se a odstoupil stranou. Mužici rozbili kůlnu, rozebrali plot a latě naházeli co nejdál od plame-ne. Chalupa dohořívala.

Ševčenko přistoupil k sousedům, kteří tam stáli celí zadý-čaní a hleděli do uhasínajícího plamene.

„Hele, Stěpanyč, jako vždycky na zavalanou,“ řekl jeden z nich, nejvyšší a hubený jako tyčka.

„No jo, chlopci, už to tak vyšlo. Jedu akorát z okresu a kou-kám - hoří, zdálky je to vidět. Hnedka jsem sem zahrnul. Jenže Jiskra, už není, co bejvala, sotva se vleče,“ postěžoval si Fedot.

„Ty máš aspoň koně, nám sebral tendle kalchoz všecko,“ z ničeho nic vyrazil druhý chlap oblečený do šedozeleného vaťáku a veliké nepadnoucí a navíc ošuntělé plstěné čepice.

„Nech toho kňourání, Potape, beztak je mi mizerně. Při-jdu domů, zase budu poslouchat ženskou, jak mele o kobyle a jalovičce. Furt jen brečí, běduje, je to s ní k nevydržení!“ vykřikl dlouhán.

„Já chtěl jenom...“ začal otrhanec, ale nedomluvil. Fedot mu skočil do řeči, když upozoroval, že se hovor stáčí směrem od stydnoucího popele.

„A kde se potlouká Filipp Mačula? Snad neodešel?“

„Náš Filípek odjel vyřizovat něco partajního. Do Char-kova,“ okamžitě hlásil mužik ve vaťáku a pak významně kývl hlavou směrem k dohořívající chalupě, „dívej na to nadělení!“

„Jasná věc, to není nic dobrého,“ přitakal Fedot.

A už chtěl pokračovat ve výslechu, když tu si všiml, že se zleva od stavení oddělila z tmavého hloučku vesničanů komíhající se postavička a vydala se směrem k němu. O další setkání se nepřičetným a opilým předsedou nestál, on i ten poslední rozhovor div neskončil na nože. Ševčenko si nespokojeně povzdechl, krapet se vzdálil od mužiků, obešel plůtek a odevzdaně vyrazil směrem k Jiskře a k saním. Usadil se, přitáhl si nohy, opřel se zlehka o bok a vyrazil pryč.

Dojel na druhý konec vesnice. V krajním okně jeho chalupy se mihotalo žluté světýlko, jako zanícená zornička slámového odstínu, zbylá okna byla tmavá, skla se v slabém měsíčním světle lehce blýskala. Dům se podobal schoulenému, nemocnému starci. Mužik otevřel vrata a zajel do dvora. Odepjal otěže, rozvázal uzdu, potom zatáhl za konec postroje a odvinul řemeny hřbetních popruhů, povolil chomout. Jiskra pokojně stála, uvyklá stále stejnému postupu, Ševčenko mezitím sundal řemen od chomoutu a duhu, opatrně svlékl chomout a stáhl sedélko. Odvedl koně do stání, cestou nahlédl do chléva, kde stála hnědka, vyšel a podíval se do prasečnicku, s jednou přeživší sviní - dřevěná ohrádka se trochu viklá, Fedot to zaznamenal a začal hledat, čím by vyraženou latku opravil. Pak zašel na seník, nabral slámu, odnesl ji Jiskře. Pár minut vyřizoval hospodářství, vyšel na dvůr, otřel si ruce sněhem, který okamžitě roztál, a kapky stékaly z mozolnatých, zhrublých zčervenalých dlaní s odřenou drsnou ztvrdlou kůží. Voda kapala na zem, dělala díry do sněhu, jako střela proděravěla šedý ocelový povrch a zamrzala v malém nehlubokém trychtýři.

Fedot se zastavil před dveřmi do chalupy a přešlapoval na místě, nemohl se rozhodlat vstoupit. Saša, jeho žena, už ráno mlela o kolchoze, o předsedových hrozbách. Ženská hloupá! Kolikrát jí má opakovat, že tohle není nic pro něj, nenechá se zapráhnout spolu s ostatními, ani kdyby ho zabili! Jeho otec, ať spí v černém hrobu hlubokým spánkem, ten ho učil všechno si udělat vlastníma rukama, nespoléhat na bližního.

Poněvadž vedlejšíh prohníla duše, mršina a smrad se táhnou jako ocas. Takovým se mu jevil svět poslední léta před smrtí. Zemřel po občanské válce, hospodářství se začalo rozpadat, v zemi byl hlad. Táta tehdy hodně sešel, celou dobu chodil k plůtku, hleděl na ves, jako by ten stařík věděl, že přijde doba chudá a zlá, jako vlci. Tam u té ohrádky nakonec i umřel. Fedot teď pečoval o každý kousek hospodářství, každý jeho sáh. To onehdá přišel tenhle předseda a křičel: „Seš jedinoličnik, třídní nepřítel sovětského státu!“ Stál na dvoře a očima slídlil kolem. Z města mu přijeli na výpomoc nějací mladí. Že prý „pětadvacetitisícníci“, fujtajbl, ani vyslovit se to nedá! Strana je poslala sebrat lidem pšenici a žito, že jinak mladou zemi, která si vymyslela industrializaci, rozdrťí světový kapitalismus. Vykračovali si tu, dočista nestoudně, čmouchali, na čem by se přiživili. Pohrdavě mýjeli Fedota, kterého partaj hanlivě označila za tvjordožadance. Prolézali hospodářství, takže Šura chytíla muže za rukáv a držela ho, zatímco tamti tahali pytle ze špejcharu. Svírala jej tak pevně, až jí palce zbělely, byly úplně jako bez krve nebo od mouky. A Ševčenko sledoval, jak odnášejí jeho majetek, a nemohl říct ani slovo, stál tam jak sloup, jenom pohyboval rty. Saša se naklonila k muži, chtěla mu říct, aby se neštětíl, a on si šeptá dokola jednu a tu samou větu: „Jakýpak kulak? Kulakama, rukama pracuju, a dávám si je pod hlavu, když spím. Takový já jsem kulak!“

Pětadvacetitisícník táhnul poslední pytel pšenice a pod paží nesl slepici. Ševčenkovi jich zbylo v hospodářství pět kusů, ostatní zabíli a odevzdali na maso. Všichni jedinoličníci museli odevzdávat maso, dokonce i když neměli ani hovádka. Ať ho člověk sežeň, kde chce, ať ho klidně sebere sousedovy, ale odevzdat ho musí! Fedot to nevydržel, vytrhl se ženě, zamířil k bídákovi. Vytrhnul mu pytel a zajedno ho majznul. A že byl Ševčenko chlap jak hora, měřil přes dva aršíny, mladíka praštil, a komsomolec přeletěl po hlavě závěj. A předseda se na něj hned vrhl, odněkud vytáhl nagan a křečovitě

zatřepal revolverem Fedotovy před obličejem. Saše se jen taktak podařilo odtáhnout rozzuřeného muže, zachránit ho. Potom celou dobu škemrala, naříkala, prý: „Ty, proklatče jeden, chceš mít z dcer siroty, ty hade, nenapadlo tě, kdo je bude krmit! Na tvého bratra není spolehnoutí!“

Bylo to tak - Ševčenko už nikoho neměl, teta umřela, budou to už dva roky, máma s tátou taky. A od bratra se málo čeho dočká, pořád jen schůzuje, mluví o novém socialistickém zřízení, tlachá o spravedlnosti. Po kom je takový - to je záhada. Stává se to, dva bratři a mezi nimi zeď, jako by jim v žilách nekolovala jedna krev, nevychovávali je jedni rodiče, nesáli z prsou jedné matky. Fedot nerozuměl svému staršímu bratrovi, ač spolu dlouhá léta bydleli pod jednou střechou.

Pomyslel na to a znovu si povzdechl. Už má dost schovávání, utíká se svěšenou hlavou před celým světem, stejně jako toulavý pes, který se schovává před deštěm. Žlutek světla v okně najednou zhasl, to ona Saša zhasla lampu, nedočkala se ho, a šla spát. To je dobře, jestli je ještě Bůh na nebi, nezapomněl na něj, na bludného syna. Fedot vstoupil do síně, oklepal se. Zprava jsou dveře do bratrovy místnosti, zleva do jeho, uprostřed komora s drobným inventářem a oblečením. Došel ke svým dveřím, vzal za kliku a ponořil se do rozředěného mlžného roztoku. Bílý mlhavý pruh měsíčního svitu plul prostředkem chalupy jako oko tuku na talíři polévky. Hned vedle dveří stojí pec. Na stropní konstrukci, nabílených trámec položených napříč pece, bylo vidět rudé lístečky odlesku doutnajícího ohně. Ve tmě se smetanové záblesky rýsovaly na bledém stropě a odstíňovaly šero světnice. Naproti stěny s pecí byla okna, pod nimi, kousek od rohu s ikonami, stál stůl pokrytý doma tkaným dižnikovým ubrusem. Vedle stolu - skryňa, velká malovaná truhla s cennostmi. Vpravo spí děti, vlevo žena. Fedot zamířil ke stolu. Na něm byly prostřeny dvě hnědé glazované misky: jedna s chlebem, druhá s vařenými brambory - to mu žena připravila.

„Proč jdeš tak pozdě? Ščo trapylos?³“ ozval se z kouta Sašin tlumený hlas.

„Ty nespíš? Že si nedáš pokoj, spi,“ okamžitě opáčil Fedot.

„Copak to s tebou je? Potuluješ se po nocích jako kočka na jaře.“

„Jakýpak potuluješ, Mačulovi shořela chalupa, zajel jsem se tam podívat.“

„Jak to shořela? Snad ne úplně?“

„Řekl bych: shořela na prach.“

„Jak je to možné?“

„No jak, jak – prostě tak. Neměl co vykládat ty svý sovětský báchorky, dožírat lidi... Rvát jim od huby poslední sousto.“

„Mluv tiše, stvůro. Zase začínáš! A jak chto počuje? Přivede tě to chládku, nebo ještě hůř, bez soudu a vyšetřování.“⁴

„Šuro, že si nedáš pokoj, člověk od tebe nic jiného neslyší, jenom pssst, tiše. Já tak nemůžu! Copak ten tvůj ženský mozek ne rozumije, nemůžu!“

„Ženský neženský, podívejte na něj, jak se neparuje. Hrdinu si dělej, až z tebe bude dědek, až děti postavíš na vlastní nohy.“

„Dobrá, nechme toho. Hned dojím a půjdem spát.“

„Půjdem. Chytráku. Zapomněls, že se moje máma učila ve Smolnym?“

„Slyšel jsem to už stokrát. Pořád se oháníš se svou mámou. Jenomže co teď, co z toho teď má? Proč, to se tě ptám?“

„Proto, to ti povídám!“

„Ty snad spíš? Co to tlacháš?“

„Co, co? To. Moc si nepouštěj pusu na špacír, vidíš, jak to chodí, dneska se lidi za lidi nepovažují.“

„Pravda. Aspoň tohle tě máma smolná naučila.“

Zabručel Fedot, spolkl bramboru a lehl si k ženě do postele. Tou dobou už špinavě vypadající mraky zamazaly nebe, nejprve potáhly měsíc tenkou kouřovou clonou a pak ho tučně

3) Co se přihodilo?

4) Co když to někdo zaslechne?

zatřely a zakryly noční světlo. Noc ztmavla, ponořila ves do neproniknutelné, děsivé barvy.

Dalšího dne se Fedot vzbudil, když se slunce zakryté tva-
rohem mraků snažilo probít mlhavou dálavou na východě.
V zimě nebylo ve vsi moc práce, ženské předly a vyšívaly,
chlapi něco kutili v kůlně nebo odpočívali. Od časného rána
Saša rachotila s nádobím, zadělávala těsto na pirožky, pak
vypravovala starší dceru Lídu do školy. Už to budou tři roky,
co je v jejich vesnici škola, tři třídy a dva učitelé – tak vypadá
venkovská sada. Starší dcera se už celý rok pilně učí, baví ji
to, i abecedu už umí, i trochu psát se naučila. A mladší Zoja
seděla na dlouhé posteli a chovala dřevěnou pannu, kterou
jí Fedot vyřezal loni v létě, ustrojil ji do modrého hadříku,
odstřižku z ušité košile.

„Na, najez se trochu, dokud je to teplý,“ obrátila se Alexan-
dra k muži.

„Šuro, spal jsem jak špalek. Ta včerejší cesta mě zmohla.
Pročs mě neprobudila?“

„Co bych tě budila? Pjotr brzo ráno odešel, na schůzi, při-
jeli komsomolci z města. Říkal, že máš taky přijít.“

„Mizera jeden. A je pryč. Jdu nakrmit krávu, ty zatím při-
prav pomeje. Pak se podívám na tu jejich schůzi.“

„Co kdybys tam nešel?“

Šura jakousi ženskou intuicí vytušila nebezpečí. Náš Fedot
byl prchlivý, vzplál jako louče, ale hned dohořel. Mohl za-
křičet, ale za minutu se už smál, mámo, no tak, nic ve zlém,
jsem už takový. Nejdřív se ho žena bála, hlavně první léta.
Rodiče ji za Ševčenka provdali, protože byl chudší, mysleli
si, že tak sověty obměkčí, že je to zachrání před čekou. Ale
nezachránilo, všechno jim sebrali a poslali je neznámo kam.
Snad do Kazachstánu, ale možná i někam blíž. Fedot si jejího
otce považoval, mluvil s ním zvlášť uctivě, ne jak s ostatními.
Když je vysídlili, celý se proměnil. Hodně se hněval, co týden
se pohádal s někým od správy, stal se vyhlášeným buřičem.
Nadto ho popichoval i bratr, snažil se ho přetáhnout na svou

stranu. Občas muž změkl a bratra vyslechl, ten mu vykládal o radostné budoucnosti, v níž jsou si všichni rovni. Byl přitom dost nervózní, poklepával si rukama. Ale pokaždé ho vyslechl až do konce, pak se prudce zvedl a bouchl za sebou dveřmi Pjotrovy světnice tak silně, že omítka se sypala jako časný sníh.

„Co tam vysedáváš tak dlouho? Máš to zapotřebí nechat se pomejemi polejvat?“

Šůra se takové hovory nejednou pokoušela muži rozmluvit. Ten jen mával rukama: „Pořád bys jen něco vykládala“. A víc ani slovo. Ale jednou se dopálil a hlasitě jako puška ze sebe vychrlil: „Zmiji nepřátelskou si musí člověk poslechnout, vědět jak myslí!“ Ta slova byla pro Sašu jako rána kladivem, pochopila, že dřív nebo později je neštěstí jako průvan vyžene z domova, roztočí je v ježatém a vířícím proudu. Dopadne to s nimi špatně. Teď taky jednoduše souhlasil jít na tu proklatou schůzi, zatímco ženě se strachem kolena třesou jako lesní pavučina v sychravém vánku.

„Už zas začínáš. Jdu, jen ať si žvaní, já budu klidně sedět, ničeho se neboj.“

Saška naříkala a plakala, jenže kdo ji poslechne? Ženské srdce je citlivé jako podzimní lísteček, cítí orkán, jen co začne nebe tmavnout, potáhne ho mlžná plachta a fičí pronikavý chlad. Jenomže Fedot svou ženskou neposlechl.

Když se přiblížilo poledne, natáhl si čepici, pěkný tulup, a vyrazil k vesnické čítárně, tam často místní partajní buňka zasedala. Stavení bylo plné lidí, hlavně kolchozníků, pár samostatných rolníků a žen. V únorové dny nuda zabalila vesničany do staré, ošuntělé, krajkové jako metelice malátnosti, navlékala je do hlubokého splínu a duševního žalu. Mužici pili a ženské se bez servítků pouštěly do pomluv a drbů. Ale už je to pár zim, co si k nim zvykli jezdit straníci z města. Jedenkrát přivezli nějakého učence, s brejličkami a pleší vyleštěnou jako kalafunou. Dvě hodiny stál jako přibitý v rohu světnice a bez přestání vykládal, že světový kapitalismus

brzo pojde, proletariát že povstane a bude řídit celou zeměkouli. Akorát trochu vydržte, pořádně přidejte, zrní si nenechávejte, všechno odevzdávejte straně. Ke konci, když už se všichni chtěli rozejít, bylo pozdě, to Fedot nevydržel a zeptal se: „Ty seš, jak tak koukám, učený panáček. S univerzitami, a jaký máš jemný ručičky, jako dívinka...“

Mužici v předních řadách spokojeně zakrákali, ženské u dveří nespokojeně zahučely.

„Soudruhu, já...“ začal na svou obranu učenec.

„Tak podívej,“ nenechal ho Fedot domluvit, „když teda všude bude vládnout proletariát, tak komu bude vládnout?“

„No, ehm, ehm,“ blekotal partajec, nevěděl kam s očima, celý se klepal.

Chlapi v místnosti ztichli, učenec se na místě vrtěl jako by ho něco štípalo, pak si sundal brýle, vyndal velký bílý kapesník a zuřivě si začal čistit skla, jako by mával vlajkou. Od té doby šel Fedot pokaždé na takovou schůzi, rýpal do řečníků, ale také je pozorně poslouchal.

A i dnes vyšel na dvůr, došel k vrátkům a vydal se ulicí. Vedle plotu, zkrouceného jako výraz učence, stál Nestor, jeho soused. Byl to dvaapadesátiletý chlap s širokou vrásčitou tváří. Oči měl posazené blízko sebe a silné rty, sevřené jako by ve věčném úšklebku. Měl nevidaný obličej, ale mnohem nezvykleji mluvil - komolil slova, vyslovoval je pokrouceně a přitom si často pletl přízvuk nebo ho posouval.

„Copak copak, sousede, nemůžeš to doma vydržet?“ šišlal poklepávaje dýmku po dřevěném sloupku šedivém jako mol.

„Jdu na schůzi, nadávat tvým nadřízeným,“ pohotově opáčil Fedot.

„Načpak jim nadávat, voni si teď sami sobě odnadávají.“

„O čem to mluvíš, Nestore?“

„Přece u nás, no v kolchozu, se povídá, že přisedu pěkně na okrese sprdli, že mu hrozili soudem a lágrem. Když přišel k nám do brigády, byl bílejší jak cibule. Ja jomu kažu: nu vono tobi treba, co se tím trápíš? Jdi s klidem!“

„A co odpověděl?“

„Vyskočil, úplně nepřičetný, a pustil se do mě. A pak se posadil ke stolu a klidně, jak ten kněz, nás všechny pěkně seřval.“

„Nestore, hlupáku jeden stará. Co ses do toho kolchozu hnal?“

„A ščo meni?⁵ Co ztratím? Dívej na mojí chatrč, křivý se jak přisedova tvář. Před třemi léty posla kráva, a ženušku nemám, nic takovýho pěknýho. No tak chodím do výboru chudých, posluchaju, jak se tidle chudí sotva protlučou, a dělá se mi přitom lehko na srdci. Jsem tam úplná honorace, hotový chleba se sádlem.“

„Pracovat mají, a nouzi mít nebudou. Cpou se jen samohonkou a písničky vyřvávají. Že jsem se už naposlouchal těch tvých chudáků.“

„Soudruhu Ševčenko, to ty kontrarevoluční písničky zpíváš. Počkej, tě zuvřou.“

„Jestli jim, ty pařeze jeden starý, nedoneseš, tak nezuvřou.“

„Tik to záleží. Jestli mi dáš teňko tabáček.“

„Ty jeden lišáku! Jak já to jen s tebou, vyděračem, tolik let vydržel?“

Nestor spokojeně zafuněl, zavrnl jak kocour, nastavil dlaň, a Fedot do ní nasypal kopeček dobrého tabáku. Na tom se rozešli. Fedot se usmál, poklepal přítele po rameni a už křupal pryč pěšinou kroucí se jako psí ocas. Čítárna se nacházela uprostřed vesnice. Vlastně to byl majetek místního vydřiducha Nestěrenka, ale sověty si ho vzali rychle do parády. Statkáře Nestěrenka zastřelili, jeho žena s kojencem utekla. A teď ta velká kamenná chalupa s na půl sáhu širokými okny – bývalý majitel měl rád víc světla – sloužila novému státu. Na zápraží stáli tři kolchozníci, kouřili a plivali do sněhu. Tam, kam plivance dopadali, vypadala sněhová příkrývka jako řešeto. Schovávali se pod stříškou,

5) *A coby ne?*

beze spěchu cedili slova skrz zuby a odplivovali, jako by dělali tečku. Fedot kývl hlavou na pozdrav, oklepal si válenky jednu o druhou, otřel si obličej a vstoupil do chodby, která se táhla jako červ dál do hlubin chalupy. Do temného a úzkého prostoru padalo geometricky rovné, béžově žluté světlo. Odtud přicházel čísi hlas, tvrdý jako žula, chrлил slova, rozhazoval je, jako by metal kameny. Hlas důrazně a zpříma hřměl místností, takže blížícího se Fedota k sobě v momentě vysloveně přitáhl. Ševčenko se poslušně vydal k osvětleným dveřím, našlapuje tiše malými kroky jako paličatý vyčerpaný vlk odsouzený k záhubě.

2)

Místnůstka nacpaná vesničany tak, že nebylo k hnutí, budila dojem nevelké zátočiny. Vlasaté, rozježené hlavy mužiků, sedících v řadách, se převalovaly jako temné vlny od vyšších k růstem nižším. Místy zpěnil lidskou vlnu bílý ženský šátek, pak ale znovu klesala k tmavovlasé hlavě kolchozníka. Fedot se rozhlédl. Na stěnách se modraly tapety: na dlouhých stéblech těžce visely jednobarevné květy. Že tam kdysi měl původní majitel pověšené obrázky, naznačovala pouze pravoúhlá prázdná místa sytě modravých odstínů. Kulakův kvalitní nábytek už dávno odvezli, zbylo tu jen pár židlí a stůl, u kterého stál člověk vysoký jak maják. Ostatní seděli na lavicích. Lidské vlny se tříštily právě o úpatí stolu podobnému hnědému hliněnému srázu, nad nímž se tyčila vysoká a nedostupná postava muže. Hlas, který Fedot uslyšel na chodbě, patřil jemu, a když vstoupil, tak řečník na pár sekund zmlkl.

„Soudruzi! Strana nestanovuje normy výkupu obilí pro nic za nic. Nalézáme se ve válečném stavu. Všichni buržousti se proti nám spikli, soudruzi. Jsou jako šelmy, chtějí rozsápat naši zemi na kusy. Proklatí kapitalisté vysílají záškodníky a verbují kulaky. Nedávno byli chyceni kontrarevolucionáři v čele s profesorem Jefremovem, chystali se provést v Ukrajině převrat. Ti by si zotročili rolnictvo na stovky let, protože přiznali pět miliard dluhu za půdu kapitalistům. Vy také, soudruzi, byste museli platit procenta a výkupné!“

„A čím je to dneska lepší?“ ozval se z vln hlas.

„Tím, že nás strana vede vpřed, abychom svrhli okovy otroctví, shodili z beder hanbu. Ano, je to těžké. Co jste si mysleli? Je nutné, aby našemu vítězství pomáhalo nejenom vedení, ale také vy.“

Bánil o blížícím se království rovnosti a hojnosti ještě pár minut. Mužici se na svých místech vrtěli, ženské hlasitě vzdychaly, všichni čekali na dalšího řečníka, který měl promluvit o zázracích sovětské vědy. To jim Mačula slíbil předtím, než odjel do neblahého Charkova. Fedot vyhledal pohledem Pjotra: seděl v druhé řadě, střídavě se drbal na hlavě, pak si vlasy zase uhlazoval, jako by mu je čečral neviditelný vítr. Dlaní si přejížděl po tváři, čas od času ruku zvedaje, jako by se chystal položit otázku, ale vzápětí ji nechával klesnout, jako závoru. Fedot se protlačil bokem podél stěny blíž k řečníkovi.

„Proto, soudruzi, neztrácejte víru. Nenechte se vyprovokovat, neposlouchejte panikáře. Naše strana ví, co má dělat...“

„A ty choča b sam u ce viryš?“⁶ zahřměl náhle Fedot.

Muž maják zmlkl, našel pohledem svého protivníka a zahleděl se na něj.

„Věřím. I když budu umírat, budu při smrti, ale věřit...“

„Víš, čemu věřím já? Že mojí první povinností je výkup obilí, druhou je daň, třetí je pojištění, čtvrtou je dobrovolná daň, pátou příspěvek na industrialici, šestou do půdního fondu, pak...“

„Tak to stačí, soudruzi,“ vyskočil z místa předseda, „naši hosté si musejí odpočinout. Poděkujeme náměstkovi ideologické práce Ivanovy Jegoryči Gorovému. Nyní vystoupí komsomolec Konstantin, který vám poví o úspěších sovětské vědy.“

Chlapi v místnůstce zahlučeli, začali si šuškat, řečník se posadil do první řady a své místo ustoupil mladému, kudrnatému aktivistovi, který se začal rozpačitě usmívat, jako u zkoušky. Fedot se otočil, protlačil se mezi postávajícími u zdi ke vchodu a vyšel ven na ulici. Ovál ho dech svěžího mrazivého vzduchu, zafoukal štiplavý vítr, obalil ho svým chladným objetím. Ševčenko si zapnul tulup, natáhl si čepici

6) *A ty sám, ty tomu věříš?*

a zůstal nerozhodně a opuštěně stát u vchodu. Spánkem mu tepala slova jako pulz žilami, byla mu zima a vedro zároveň, dostal žízeň. Poodešel k plůtku, nabral rukou čistý sníh a strčil si ho do pusy. Ledová hmota okamžitě roztála, ústy se mu rozlila ledová voda. Co má tohle znamenat? Kde se teď dopátrat pravdy? Když tenkrát v devatenáctém přišli Čečenci, rabovali vesnici, kradli ženské. Tehdy jsme si mysleli, že není většího zla, že Bůh na nás nic horšího nepošle, že se smiluje. No a teďko není před touhle mocí záchrany, pomalu nás rdousí, ale zdechnout nám nedá. Samou zlostí uhodil do křivého šedého sloupku, shodil sníh, ten se jako těžký naředený oblak vznesl a dopadl na vypouklou bílou závěj u silnice.

Vtom dveře na zápraží úpěnlivě zaskřípaly, otevřely se a na prahu se objevil řečník, kterého Fedot viděl. Ševčenko jako hřebec zadupal a návštěvník jako by nic vytáhl ubalenou cigaretu, škrtl sirkou a zadýmal jako lokomotiva ženoucí se plnou parou. Pár okamžiků Fedot přešlapoval a po chvíli se vydal k partajnímu orátorovi. Ten se klidně díval, jak se k němu blíží statný mužik s krátkou brádkou, širokými čelistmi a rozpláclým nosem. Ze zemědělcovy tváře vyčetl, že se k němu hned přidá a spustí tu svou o naturální dani a podobné nesmysly. Však on je Ivan Jegoryč znal, co on se s nimi už namluvil. Myslí jen na jedno - pořádně si nacpat břich. Neumějí myslet ze široka, dívat se na věci z odstupu. Nechtějí prohlédnout, že třídní boj ještě neskončil, že vykořisťovatelé a podobná chamrad' se schovává, že se musí vypátrat a zničit. Jinak nebude mít proletariát nikdy klid. Budou je ovládat jedinoličnici a odštěpenci, jako ten, co se k němu blíží.

„Pověz mi, copak jsou v té tvé straně všichni tak bezcitní?“ oslovil ho ještě za chůze Fedot.

„Záleží na tom ke komu,“ odpověděl muž maják.

„Ke všem. Opravdicky všichni schvalují, aby se z lidí vyráželo všechno zrní do posledního?“

„Zbabělců a bojácných je dost.“

„Vida, takže tak přesvědčená není většina.“

„A cos myslel, že se strana ptá, jak je nejlepší, aby jednala? Prostě stanovuje, organizuje a vede.“

„A lidí se ani neze...“

„Ti tvoji lidé se pletou. Řeknu ti to upřímně, abys tomu rozuměl. Takovou besedu vedu kožen raz. Jestli všichni komunisté souhlasí s partajní politikou? Nebudu lhát a povím ti, že ne. Jsou licoměrníci, kteří nepřemýšlejí příliš do hloubky, dohlédnou si jen na špičku nosu. Ba co víc, dokonce i tady v sále jsou poslušní, kteří ale nejsou stejného smýšlení, nosí v sobě pochybnosti, jako žába jim sedí na prsou.“

„Nějak nechápu, o čem to tu mluvíš?“

„O tom, že máš selskou hlavu. Je moc málo upřímných a věrných, na které se může strana spolehnout.“

„A co to...“

„To, že prohnílý hřbet se musí zlomit pěstí. Bušit do něj, dokud se z něj nevyrazí staré, aby se objevilo nové.“

„Jak že se jmenuješ? Ivan Jegoryč? Tak poslechni, Jegoryči. Jak vidím, šaty máš staré. Kabát ti úplně prořídl. Není ti zima, máme únor, ten je krutý...“

„Poněvadž se neženu za materiálním. Já ti na očích vidím, jak mě odsuzuješ. Tobě podobných jsem viděl stovky. Jenže já ti nelžu. Věřím, že jde vytvořit spravedlivou společnost.“

„Jenomže co lidi? Jak k tomu přijdou?“

„Podívej, vidím, žes moc rozumu nepobral, asi ses nijak zvlášť neučil. Cíl vyžaduje oběti, úsilí, snahu. Počkej za pár desítek let - všechno se to změní.“

„Ty jeden...“

Ve Fodotovi to vřelo, zaťal pěsti a díval se na společníka. Ten přimhouřil oči, že vznikly dvě úzké štěrbiny, mráz mu na jeho bledou tvář vymaloval narůžovělé skvrny, špička nosu zčervenala, úplně jako jahoda v létě. Vyčkával. Jen ať ho ten buran praští, ať nechá vybuchnout svou zlobu, ukáže to své kulacké jádro. Tím líp, aspoň bude všem jasné, že on

je nepřítel. Stojí si tu - takový statný, vykrmený, v pěkném kožichu, nové čepici. Odkud ho má? No, jedinoličnik, to se hned pozná. Nechce se zařadit, být stejný jako ostatní. Ano, jen ať ho uhodí, tak je to dokonce lepší. Ivan Jegoryč to snese, ani prvně to nebude. Hlavně aby to mělo smysl, on už to vydrží. Fedot zvedl ruku, velkou pěst sevřel ještě pevněji, až se zdálo, že si prsty rozdrtí vlastní dlaň.

„Aáá!“ zařval Ševčenko, otočil se a rychle vyrazil pryč.

Šel dlouhými kroky, srdce mu tlouklo jako koňská kopyta v trysku. Všechno se mu v hlavě roztočilo, rozvířilo jako za únorové metelice. Vyšel na dvůr proklínaje se, že na schůzi vůbec chodil, vždyť už se zapřísáhl - nikdy víc. Do zad mu vystřelil pohled šedého a nenápadného člověka stojícího na zápraží kamenného domu. Díval se na zmenšující se postavu, která se právě trochu pohupuje, ještě kousek a zmizí za nejbližší chalupou. Ivan Jegoryč celou složitou duší cítil, že tohle nebude jejich poslední setkání. Brzy toho statného mužika uvidí znovu, podívá se mu do paličatých očí, uvidí jeho zařaté pěsti. A to bude jejich poslední setkání. Silná předtucha náhle komunistu rozrušila, chvíli se přehraboval v kapse, vytáhl cigaretu a sevřel ji v úzkých popraskaných rtech. Vyndal sirky, plamínek se poslušně rozhořel, zvedl je k cigaretě a už jasný plamen ozářil hořejší část obnošeného myšího kabátu, na němž na okamžik šlo rozeznat dvě malé ztmavlé skvrny barvy staré krve.

Fedot se uklidnil. Šura má pravdu - nešmejdi po schůzích, jednou tě někdo praští. Je to mírná ženská, někdy až moc. Pamatuje si, když ji uviděl poprvé, jak zrudla jako rajče, zčervenala. Styděla se. Je její první chlap. Ono taky copak jde brát si už použitou ženskou? Nejde, to lidi nedělaj. Ať si prováděj, co je napadne tamti, městský, aťsi jen ve spodkách chodějí, ale děvče má být cudné do svatby. Už to bude deset let, co si Fedot přivedl do chalupy Sašu, je pořád stejně mírná, jako bývala. Má klidnou povahu, no občas se stane, že vykopne

jako neobježděná kobyla – ale to tak jednou do roka, jinak se celý den motá kolem dětí. Jsou její jediná starost.

Mrazivý vítr stékal po Ševčenkově tváři, chladil ho. Když došel do chalupy, už vychladl. Pospíchal do dvora, vešel do stáje, ze zvyku navštívil Jiskru. Kobyla stála a občas zafrkala, z nozder jí stoupal bílý dým jako parnímu stroji. Ten Fedot viděl u kmotra v sousední vesnici. Parní mlátičku.

„Seš jak mlátička, Jiskro. Máš dlouhou chvíli, mabuť?“ mužik pohládl zvíře po tlamě, načež na něj kuň pohlédl.

Mizera jedna, ví, co je to něha, ví, co znamená lidské teplo! A co jiného je vlídnost než známka rozumu? Jenom rozumná bytost cítí něhu ke druhému. A Jiskra je rozumná, ani jí pořádně nic nemusí říkat, jako by mu viděla do hlavy, cítí, pán je zlý nebo hodný, zlobí se nebo je spokojený. I teď cítí, že Fedota něco tíží. Na srdci má kamení a na domě znamení. Je chycen v dusném životě, brání mu vydechnout si, odpočinout si.

„Holka moje! Škoda že nemluvíš. Cítím se mizerně, tak nějak smutně.“

„Co si tu povídáš s koněm?“

Fedot sebou při nečekané větě škubl. Saša vešla do stání, v rukou nesla kouřící kád' s vařením pro svini.

„Já si tu... Chápeš.“

„Jo, chápu. Než pobalakaty s ženou, radši zavřeš pusou, to není nic pro ženskou, ale s hřebcem, to áno. To hned taješ jak kousek másla na pánvi.“

„Sašo, co to říkáš? Nemáš náladu?“

„Jakou ládu? No?“ zapitvořila se Saška.

Fedot najednou změkl. Jindy by na ni houknul, uhodil pěstí do zdi, mlč, pořád jen jazykem meleš. Jenže teď byl vyčerpaný, vysílený. Neměl chuť bručet a handrkovat se. Pohlédl na ženu: stále tam stála s kouřící kádí, z níž se valil bílý huňatý kouř, úplný vroucí lektvar. Pohled na ženušku ho pobavil, přistoupil k ní, popadl kád', vytrhnul ho ženě z rukou a postavil na hliněnou podlahu.